

היבטים לשוניים צו עט

כיון שגליון זה נועד גם לפורים אני מקדים לו את קריאות יום הפורים
דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בפרשת וַיִּבֶא עֲמֶלֶק וּבִמְגִילַת אֶסְתֵּר

קריאת התורה בפורים, שמות יז ח-טז:

יז ח וַיִּלְחֶם: במלעיל

יז י אָמַר-לוֹ: העמדה קלה באל"ף בגלל הגעיה שם

מגילת אסתר

הערה כללית: יש קוראים שבסוף כל פרק מנגנים ניגון מיוחד כעין זרקא סגול של המגילה. אין לזה מקום
כי חלוקת הפרקים היא נוצרית, ואין לייסד מנהגים על חלוקת הנוצרים.

פרק א

א א וַיְהִי: היר"ד בשוא נח, בטעם טפחא. **הַמֶּלֶךְ**: מלרע, ההטעמה בלמ"ד. **מֶהֱדוּ**: כדי להבחין שהוא שם
מדינה ולא פועל בציווי צריך לקוראו מלעיל ולהדגיש את הדל"ת

א ה וּבִמְלֻאוֹת: יש לקרוא 'ובמלות' האל"ף כלל אינה נשמעת¹ **הַנִּמְצְאִים**: הצד"י בשוא לא בקמץ

א ו **עַל-גִּלְיָלִי כֶסֶף**: הטעם נסוג ללמ"ד. **וְעַמּוּדֵי שֵׁשׁ**: הטעם נסוג למ"ם. **רָצְפֶת**: הצד"י בשוא נע,
הפ"א רפויה²

א ז וְכֻלָּם מִכֵּלִים שׁוֹנִים: במנגינת איכה

א י הַמְּשֻׁרְתִּים: המ"ם בשוא נח

א יא **אֶת-יָפֹהֶ**: יר"ד ראשונה בקמץ קטן, פ"א בשווא נח, לא בחירק, יר"ד שנייה בקמץ ומפיק בה"א

א יב **בַּעֲרָה בּוֹ**: אין טעם נסוג אחור, יש לכל היותר געיה בב"ת הראשונה, להעמיד מעט לפני הגרונית
החטופה

א יד **שֵׁתָר**: קמץ בת"ו

א יז **בַּעֲלִיָּהֶן**: העי"ן בשוא נח וכן הדבר גם בהמשך. **וְלֹא-בָאָה**: הטעם בב"ת, היחיד במלעיל כי הוא
לשון עבר. בשאר המגילה הטעם באל"ף, במלרע, לשון הווה (בינוני)

א יח **פָּרַס-וּמָדִי**: געיה בפ"א המראה על העמדה קלה, וכן בפסוק הבא.

א כ **פִּתְגָם**: הגימ"ל קמוצה ללא דגש והשוא בת"ו נח

א כב **שָׂרָר**: שי"ן שמאלית

פרק ב

ב א **כֶּשֶׁד חֲמַת**: אע"פ שטעם מפסיק מפריד בין המילים, עלול קורא שאינו מבחין בין ח"ת לכ"ף רפויה
(מבטא "ישראל") להבליע כאן אות; **אֲשֶׁר-עֲשֵׂתָהּ**: השי"ן בקמץ ומוטעמת עקב ההפסק, וכן לקמן ה יב

ב ב **יִבְקֶשׁוּ**: הקר"ף רפויה בשוא נח

ב ג **וַיִּפְקֹד**: הר"ו בשוא לא בפתח. **וַיִּקְבְּצוּ**: הוא"ו שוואית. **הַגָּא**: הגימל בסגול

ב ה **אִישׁ יְהוּדִי**... נוהגים לתת לציבור לקרוא ואחריו בעל הקריאה. **מֶרְדֳּכָי**: יש מנקדים וקוראים
הדל"ת בחטף קמץ שנקרא כחולם. רוב העולם קורא את הדל"ת כשווא נע רגיל כלומר כעין סגול. שתי
הקריאות נכונות.

ב ו **אֲשֶׁר הִגְלָה**... במנגינת איכה. **הִגְלָה, הִגְלָתָהּ**: ה"א בקמץ חטוף. **עַם יִכְנִיָּה מֶלֶךְ-**
יְהוּדָה: טעם טפחא בתיבת **עַם**, כ"ף של **יִכְנִיָּה** בקמץ חטוף, נו"ן בשווא נח ויר"ד בקמץ, יכוני-יה. **אֲשֶׁר**

¹ במילה זו רבו המשתבשים. מה שמטעה הוא שיש ספרים מסמנים כתיב וקרי, וזה מוסיף על הבלבול (גם ההטעמה בלמ"ד מקשה על ההבחנה בין אם יש תנועה באל"ף בין אם אין).

² המדגיש עובר למשמע של גחלת.

הַגִּלָּה: ה"א בסגול

ב ח וְבַהֲקִיץ: הב"ת בשוא נח על אף הגעיא בוי"ו

ב ט וְתֵשָׁא חֶסֶד: תיבה ראשונה מלרע ושנייה מלעיל, אין טעם נסוג אחור. לִתֵּת לָהּ: טעם מונח אינו נסוג אחור והת"ו בצירי, בהמשך הפסוק לִתֵּת-לָהּ, המילים מוקפות, הלמ"ד ראויה לקבל געיא, או במילים אחרות, יש לקרא בהעמדה קלה שם

ב יא לִפְנֵי חֵצֵר בֵּית-הַנָּשִׁים: טעם טפחא בתיבת לִפְנֵי

ב יב כֶּדֶת הַנָּשִׁים: הדל"ת בקמץ למרות הסמיכות³

ב יג בָּאָה: הטעם באל"ף מלרע יִנָּתֵן לָהּ: טעם נסוג אחור לנו"ן

ב יד בָּאָה .... שָׁבָה: שתי המילים מלרע⁴

ב טו בַּת-אֲבִיתָיִל דָּד: אין פסק בין התיבות כפי שמופיע בקורן ודומיו

ב כא וּמִרְדֵּכִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר-הַמֶּלֶךְ: טעם טפחא בתיבת וּמִרְדֵּכִי

פרק ג

ג א וַיִּנְשְׂאָהּ: השי"ן בשוא נע ודגש, להיזהר מהבלעת האל"ף

ג ד כתיב בָּאֲמָרָם קרי בָּאֲמָרָם: כמו כל כתיב וקרי הכתיב אינו נקרא, ואין ל"הדר" לקוראו בקריאה חוזרת כיון שעל פי המסורת קוראים את הקרי בלבד⁵

ג ו אֶת-כָּל-הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר: שני תבירים מתרדפים (רצופים) וכן בפסוק הבא: לְיוֹם וּמַחְדָּשׁ

ג ח בְּכָל מְדִינֹת מַלְכוּתָךְ: טעם טפחא בתיבת בְּכָל

ג י אֶת-טַבַּעְתּוֹ: העי"ן בשוא נח. בֶּן-הַמֶּדְתָּא: המ"ם דגושה בשוא נע

ג יב וְאֶל-שָׂרֵי עַם: טעם נסוג אחור לשי"ן. נִכְתָּב וְנִחְתָּם: בשתייהן הת"ו קמוצה, אין וא"ו החיבור מחברת בין הפעלים אלא בין העניינים בלבד⁶

ג יד לְהַנָּתֵן דָּת: הטעם נסוג לנו"ן ויש געיא בת"ו

ג טו בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה וְהַמֶּלֶךְ וְהָמֶן יֵשְׁבוּ לִשְׁתוֹת וְהָעִיר שׁוֹשַׁן נְבוֹכַדְנֶצַּר: כשהמילה שוֹשַׁן היא לבדה השי"ן קמוצה, כשהיא סמוכה למילה הבירה השי"ן פתוחה. החל מ-וְהַמֶּלֶךְ וְהָמֶן בניגון איכה

פרק ד

ד א כל הפסוק בניגון איכה

ד ג אָבֵל גָּדוֹל... לְרִבִּים: בניגון איכה

ד ז בְּיְהוּדִים - בְּיְהוּדִים: בכל המגילה קוראים בְּיְהוּדִים בוי"ד אחת לאחר הדל"ת

ד ח כָּתַב-הָדָת: למרות הסמיכות הת"ו בקמץ רחב. נָתַן לוֹ: טעם נסוג אחור לנו"ן. לְהַתְחַנֵּן-לוֹ: געיה בה"א, אין להעמיד את החי"ת

ד י וְתֹאמַר אֶסְתֵּר לְהַתְּךָ: כך צריכה להיות ההטעמה ולא כקורן ואחרים אשר הטעימו וְתֹאמַר אֶסְתֵּר לְהַתְּךָ

ד יא וְעַם-מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ: כך ההטעמה במדויקים ויש להקפיד על הפרדת התיבות למנוע הבלעת

³ [המקדש אשה צריך לומר "הרי את מקודשת לי בטבעת זו (לא זו) כֶּדֶת משה וישראל" בדל"ת קמוצה. ברוב הסידורים הדל"ת פתוחה, וצריך לתקן] בקובץ משנת ס"ז בא דיון ארוך בעקבות הערה זו.

⁴ לדעת ערוך השולחן סי' תר"ץ הקורא מלעיל מחזירין אותו.

⁵ לכן יש להתפלא על מי של"חומרא" קוראים פעמיים גם בב"ת וגם בכ"ף.

הרי לא מדובר כאן רק בשיבוש אלא בפגיעה בעיקרי האמונה. וזו לשון השלחן ערוך אורח חיים סימן קמא סעיף ח: כל תיבה שהיא קרי וכתוב, הלכה למשה מסיני שתהא נכתבה כמו שהיא בתורה ונקרית בענין אחר; ומעשה באחד שקרא כמו שהיא כתובה, בפני גדולי הדור: ה"ר יצחק אבונה והר"ר אברהם ואלאנסי והר"ר שמואל ואלאנסי בנו ז"ל, והתירו בו שיקרא כפי המסורה, ולא רעה, ונידוהו וחורידוהו מהתיבה. ע"כ.

⁶ כבר שמעתי קורא שהטעים כך שיצר חיבור בין השניים

המ"ם. בקורן ובדומיו, תיבת וְעַם בתלישא קטנה⁷. אֲשֶׁר יָבוֹא-אֶל-הַמֶּלֶךְ: כך ההטעמה במדויקים, טעם מונח בתיבה אֲשֶׁר ולא בתיבה המוקפת שלאחריה. וְחַיָּה: במלרע ד יד תַּחֲרִישִׁי: הטעם ברי"ש. הַגָּעַת: העי"ן בפתח, והתי"ו בדגש קל ד טז הַנְּמַצָּאִים: הצד"י בשוא לא בקמץ. אֲבָדְתִּי אֲבָדְתִּי: הדל"ת בשתייהן בשוא נח, בניגון איכה

פרק ה

ה ב בַּחֲצִיר: יאריך מעט בבי"ת להבדיל בין מיודע בסגול לבין בלתי מיודע בשווא וכן הוא בהמשך בפרק ו ד-ה
ה ג וַיִּנְתֵּן לָךְ: הטעם נסוג לנר"ן ויש געיא בתי"ו
ה ו וַיִּנְתֵּן לָךְ: הטעם נסוג לנר"ן ויש געיא בתי"ו
ה ז וַתֹּאמֶר: מלרע ומ"ם בפתח
ה יא נִשְׁאַז: השי"ן בשוא נע ודגש, להיזהר מהבלעת האל"ף
ה יב לֹא-הִבִּיֵּאתָ: מלעיל⁸. אֲשֶׁר-עָשָׂתָה: השי"ן בקמץ והטעם מלעיל כמו לעיל ב א, אבל בה' ה ובו' יד השי"ן בשווא. קָרוֹא-לָהּ: געיה בקו"ף
ה יד יַעֲשׂוּ-עֵץ: געיה ביו"ד, יש להאריך מעט בקריאתה למנוע הבלעת העי"ן החטופה. גָּבְהָ: אין לקרוא ה"א בפתח ha, הקריאה הנכונה אצל האשכנזים היא אה כלומר ah, בעדות המזרח: וַהּ wah. וּבֹא-עַם-הַמֶּלֶךְ: כך ההטעמה במדויקים, שלוש המילים מוקפות ומוטעמות במרכא וכן צריך לקרוא

פרק ו

ו א נִדְּדָה: דל"ת ראשונה בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בכמה מקומות⁹
וַיֹּאמֶר לְהִבָּיֵא: תיבה וַיֹּאמֶר ברביעי ולא בתלישא כפי שמופיע בקורן ודומיו. וַיְהִי: הוא"ו בפתח
ו ב הַסֵּף: הסמ"ך בפתח למרות האתנח. בִּקְשׁוּ: הקו"ף רפויה בשוא נח
ו ג מֶה-נַּעֲשֶׂה: השי"ן בקמץ הקורא בסגול משנה משמעות. וכן בהמשך הפסוק
ו ו בְּאִישׁ: הבי"ת בקמץ
ו ח לִבֶּשׁ-בּוֹ: געיה בלמ"ד
ו יג וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו: תיבת וַיֹּאמְרוּ במלעיל! המ"ם בשוא נע והלמ"ד במילה אחריה ללא דגש

פרק ז

ז ב וַתִּנְתֵּן לָךְ: טעם נסוג אחור לנר"ן, וגעיא בתי"ו להעמדה קלה בתי"ו
ז ג וַתֹּאמֶר: המ"ם בפתח
ז ד כִּי נִמְצְאוּ אֲנִי וְעַמִּי לְהַשְׁמִיד לְהָרוֹג וּלְאַבֵּד: יש הנוהגים לקרא בניגון איכה.
וַאֲלֹ: במלרע, ההטעמה בלמ"ד¹⁰; בַּנֶּזֶק: הנר"ן בצירי ולא בסגול
ז ו נִבְלַעַת: העי"ן בפתח ולא בקמץ¹¹
ז ח חָפּוּ: הטעם בפ"א מלרע

⁷ כבר הבהרנו פעמים רבות שסימנים ושאר מקורות ע"פ תנ"ך קורן, אינם בני פלוגתא נגד הנוסחאות המדויקות של ר"מ ברויאר ז"ל. ואפילו במקומות שכתר ארם צובא לא נשתייר בהם. ועובדה היא שגם תוכנת הכתר של בר-אילן מסכימה כמעט בכל מקום לשיטתו (מלבד שיטת הגעיות הקלות שאיננה נוגעת לכאן)
⁸ ברוב הספרים התלישא מסומנת רק על הה"א בסוף המילה. עם זאת הטעם בבי"ת. הוספה כאן תלישא למנוע טעויות.
⁹ סימון החטף נועד להורות על הנעת השווא בלבד.

¹⁰ התלישא מימין לאות הראשונה אינה מראה את מקום ההטעמה אלא שזהו מקומה הטבעי תמיד, ללא כל קשר להברה המוטעמת [הוספנו כאן תלישא נוספת ליתר בטחון]
¹¹ זה משנה את המשמעות. (יש לדון שבדיעבד אפשר לדונו כקמצים אחרים בזמן עבר)

ז ט אֲשֶׁר-עָשָׂה הָמָן: נגינת הטעם קרני פרה, למי שאין מסורת אחרת, היא: פזר-תלישא גדולה- תלישא קטנה¹²

פרק ח

ח א מָה הוּא לָהּ: תיבת מָה בפתח ולא בקמץ
ח ו כִּי אֵיכָכָה...: מלרע ובניגון איכה. בְּאַבְדֵּן: האל"ף בקמץ קטן
ח ח אֲשֶׁר-נִכְתָּב: התי"ו בקמץ כדלעיל ג יב
ח ט¹³ הָאֲחֻשְׁדִּרְפָּנִים-וְהַפְּחוֹת: במדויקים, התיבות מוקפות, בפחות מדויקים כקורן ודומיו, יש מונח בתיבה הראשונה ואין להגרר אחריהם!
ח יא אֲשֶׁר בְּכָל-עִיר-וָעִיר: תיבת אֲשֶׁר במונח רגיל ולא מונח לגרמיה כפי שמופיע בקורן ודומיו
ח יד יָצָא: טעם משנה – מרכא¹⁴ ביר"ד, יש להאריך מעט בקריאתו
ח טו וּמֶרְדֵּיכִי יָצָא...: נוהגים לתת לציבור לקרוא ולאחר מכן חוזר אחריהם בעל הקריאה וְשִׁמְחָה: המ"ם בצירי ומטעמת, צורת עבר בהפסק, אין להטעים בחי"ת
ח טז לִיהוּדִים הֵיטָה אֹרְהָ...: הציבור קורא בקול ואחריו הקורא

פרק ט

ט א שָׁבְרוּ: שי"ן שמאלית
ט ג מְנַשְׂאִים: דגש חזק בשי"ן והשווא הוא נע, הקורא נח משבש משמעות כי יישמע מלשון ניסיון (אם בעקבות הנח יבליע את האל"ף: מְנַסִּים)
ט ד וְשִׁמְעוּ הוֹלֵךְ בְּכָל-הַמְּדִינֹת: טעם טפחא בתיבת וְשִׁמְעוּ והשי"ן בקמץ קטן
ט ז-י: יש לשים לב להטעמת שמות בני המן, חלקם במלעיל וחלקם במלרע. המסורה מזכירה מי מלעיל ומי מלרע: אלו המסתיימים ב-תא הם מלעיל, דְּלָפֹן אֲדִלְיָא אֲרִיסִי אֲרִידִי מלרע¹⁵. כמו כן נוהגים לקוראם בנשימה אחת כולל את התיבה עֲשֶׂרְתָּ; הֲרָגוּ: הרי"ש בקמץ ומוטעמת.
ט יב וַיִּנָּתֶן לָדָּ: טעם נסוג אחר לנר"ן, וגעיא בתי"ו
ט כב נִהְפָּךְ: הה"א בשווא נח והפ"א בדגש קל
ט כג וְקָבַל: לשון יחיד לעומת פס' כז וְקָבַל שהקרי הוא: וְקָבַל.
ט כה וּבְבֹאֶה: הבי"ת הראשונה בשווא נח¹⁶!
ט כז קִיָּמוֹ: קו"ף בחירק חסר והי"ד בדגש חזק ושווא נע (וכן הוא להלן פס' לא). כתיב וְקָבַל, קרי: וְקָבַל בשונה מפס' כג.
אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים: תיבת אֶת במונח ואינה מוקפת כפי שמופיע בקורן ודומיו
ט לא קִלְם: הי"ד בפתח וכן הוא בהמשך פס' לב

פרק י

¹² לא ידוע למה בדפוס ניתן סימן זה לקרני-פרה. בכתבי היד צורתו היא כמין V מעל האות המוטעמת. יתכן שטעם נדיר זה מנוגן כך בגלל צורתו בדפוס שאין לה קשר לצורתו במקורות. אגב, התלישות בכתבי היד הן עיגולים. תלישא גדולה – עיגול על האות הראשונה, וקטנה על האחרונה. בדפוס הוסיפו קו קטן אלכסוני. אין לזה קשר לקרני פרה.

¹³ זהו הפסוק הארוך ביותר בתנ"ך!

¹⁴ כבר הערנו שאע"פ שרו"ה מזכיר כלל במשפטי הטעמים שלו שבמילים כגון זו יש מרכא ולא געיא במילה, הוא סימן געיא. בעקבותיו הלכו בתנ"ך קורן. בברויאר וכן בכתר בר-אילן אל נכון במרכא, וכמדומה גם בקורן מתוקן לפעמים בנ"ך במהדורות המאוחרות.

¹⁵ נוצר מעין מנהג שהציבור קורא גם עשרת בני המן בקול (המשנה ברורה בשם חיי-אדם שולל מנהג זה, גם הקיצור שולחן ערוך), כנראה אנשים רוצים להראות את אורך נשימתם... מכל מקום במקומות הנוהגים כן, על הקורא לחכות עד שהציבור ישתתקו לפני שממשיך בקריאה.

¹⁶ כמו 'רבבות אפרים' וכדו'. יתכן להתיר למי שחושש מהבלעת אות לקוראו בשווא נע. רצוי מאוד להתאמן לקורא בשווא נח הנכון לפי הדקדוק.

י ב תְּקַפּוּ: הַתִּי"ו בַּקֶּמֶץ קֶטֶן וְהַפֿ"א בַּדָּגֶשׁ קֶל
י ג כִּי מִרְדֵּכִי הִיְהוּדִי... נוהגים לתת לציבור לקרוא פסוק זה לפני בעל הקריאה

אצרף כאן מכתב שנשלח למערכת כמה מקומות בנוסח מתוקן ובליווי הערות.

למערכת שלום!

בהתקרב ימי הפורים רציתי להתריע על שני עיוותי הצנזור שנכנסו לסידורים.
אחד מהם נוגע לדינא דתלמודא שאינו מקויים עקב הצנזור.

א. בסליחות לתענית אסתר, בפזמון במתי מספר בבית הלפני אחרון: במקום
"השיבנו למנוחתך כי ידך לא תקצר" צריך להיות: בְּאַפָּךְ קוּמָה עַל צוּרֵךְ הַצָּר.
ובבית האחרון: לוֹחֲצִינוּ יִשְׁלִימוּ אֵתָנוּ (!) ועוונותינו תשליך במצולה. גם מי שלא
מבין בנושא יבין שאסור לומר כן, ועדיף לא לומר כלום מלומר את זה. במקור:
לוֹחֲצִינוּ וּמִשְׁטִינֵינוּ הַמַּעַד וּמִלְאָם חִלְחָה.

ב. וכבר נתנו דוגמא של דינא דתלמודא שאינו מקויים עקב השמטת הצנזור והוא:
באו"ח סי' תר"צ סעיף טז צריך שיאמר 'ארור המן ברוך מרדכי ארורה זרש
ברוכה אסתר ארורים כל וכו' ברוכים כל וכו'.' מהו הזכר? המנהג אצלנו
האשכנזים לשיר שושנת יעקב [שהוא הסיום של אותיות ש' ות' של אשר הניא],
ואחריו בחרוזים ארור המן וכו' ובסידורים לא נדפס אחר כך. אבל שרים,
ארורים כל הרשעים ברוכים כל הצדיקים. ובאמת בירושלמי [לא שלנו המצונזר
אף הוא] כתוב: אַרְוֵרִים כָּל הָעֲרָלִים בְּרוּכִים כָּל יִשְׂרָאֵל. ומי שאומר או שר
ארורים כל הרשעים אינו מקיים דין מהשלחן ערוך שמקורו בתלמוד ומובא
ברא"ש מכ"י הלא מצונזר וברבנו ירוחם ובטור.

ויבוא על הברכה הרב צבי כוהן נר"ו שבמגילה המצורפת לספרו על פורים הוא
נותן את הנוסח הנכון: אַרְוֵרִים כָּל הָעֲרָלִים בְּרוּכִים כָּל יִשְׂרָאֵל.
ולעומת זאת השלחן ערוך "הבהיר" של לשם הדפוס "ארורים כל עובדי
כוכבים"!!

הלא זו דעתא רעיעא לחדא ל"תקן" בנוסח מקולקל!

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בפרשת צו ובהפטרה ובראשון של שמיני

ו ב מוֹקֵדָה: אין מפיק בה"א. תּוֹקֵד בּוֹ: הטעם נסוג לת"ו

ו ג וּמִכְנָסִי-בֶדֶד: העמדה קלה במ"ם

ו ה תּוֹקֵד-בּוֹ: העמדה קלה בת"ו

ו ח וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ: בשאר מקומות וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ

ו יא יֹאכְלֶנָה: הכ"ף בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מהספרים

ו יד עַל-מִחְבֹּת: הח"ת בחטף ולא בשווא נח. בְּשֶׁמֶן תַּעֲשֶׂה מִרְבֶּכֶת תְּבִיאָנָה: טעם טפחא
בתיבת תַּעֲשֶׂה, המפסיק בטעות בתיבת מִרְבֶּכֶת משבש את משמעות הפסוק

ו טו תִּקְטֹר: הַתִּי"ו בַּקֶּמֶץ קֶטֶן

ו יט הַמִּחְטָא יֹאכְלֶנָה: געיה בה"א והמ"ם אחריה בשווא נע, אין לקרא חטף פתח במ"ם ובכ"ף
בהתאמה, אלא שווא נע וכן הוא בהמשך ז ג הַמִּכְסָה ועוד

ו כ יֵה מִדְמָה עַל-הַבָּגָד אֲשֶׁר יֵה: בשתי הפעמים הי"ד בחירק והקורא בפתח משנה
משמעות

ז ח אֶת-עֲלֹת אִישׁ: טעם נסוג אחור לעי"ן

ז ט **תִּאָפֶּה**: העמדה קלה בתי"ו להדגשת הצירי שלא יישמע משקל פעיל. ומטעם זה להיזהר לא להבליע את הקמץ באל"ף

ז יח **לֹא יִחְשַׁב לוֹ פִּגּוּל יְהִיָּה**: יש להחיש את קריאת תיבת **לוֹ** להסמיכה לתיבה שלפניה שיישמע: **לא יחשב לו, פגול יהיה ולא: לא יחשב, לו פגול יהיה**

ז כג **שׁוֹר וְכֶשֶׁב וְעֵז**: וא"ו בקמץ רק לפני התיבה השלישית ולא בתיבה השנייה

ז לו **מִשְׁחָו**: המ"ם בקמץ קטן

ח ז **וַיֵּאָפֶּד**: האלף בשווא נח ויש לעצור מעט בקריאת המילה הבאה

ח לג **מִלֶּאֶת**: האלף אינה נקראת, כאילו כתוב 'מלת'

הפטרות צו ירמיה ז כא – ח ג , ט כב-כג:

ז כב **הוֹצִיָּאִי**: הטעם באל"ף מלרע הקורא מלעיל עובר לציווי של נקבה.

ז כג **תְּהִי־לִי**: געיה בתי"ו

ז כט **גִּזִּי**: הגימ"ל בקמץ חטוף ובמלרע

ז ל **אֲשֶׁר-נִקְרָא-שְׁמִי עָלָיו**: טעם מרכא במילה **שְׁמִי**, יש לשים לב לקושי המתעורר בקריאת תיבה כה ארוכה

ט כג **עֲשֵׂה חֶסֶד**: טעם נסוג אחור לעי"ן

ראשון של שמיני:

ט ד **נִרְאָה**: האל"ף בקמץ

ט ו **וַיֵּרָא**: הוא"ו בשווא נע ולא בפתח

ט טו **וַיִּחַטְּאֵהוּ**: הטי"ת בשווא נע בגלל הדגש. לא ויחטאו

ו ח **מִסְלֹת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֹנֶה** בשבוע שעבר ויקרא עט הבאנו את הנוסח של תרגום אונקלוס 'סלת' ולא סולתא. לא מצאנו לו חברים.

עתה הגיענו מכתב מפרופ' יואל אליצור נר"ו.

סלת - ספרתי ארבע היקרויות. השניה היא צורת סמיכות. **בכ"י** וטיקן שהוא עד הנוסח המשובח ביותר של אונקלוס סולתא סלת סלת. **בתאג' חסיד** (בפיקוח הרב קאפח ז"ל): סלתא סלת סלתא סלת. **במהד' שפרבר** המבוססת בדף זה על 13 עדי נוסח, 12 עדים מוסרים סולתא סולת סולת סולת, ואחד (כת"י בניקוד בבלי מהמוזיאון הבריטי; כנראה מתימן) סולתא סולת סולתא סולת (כמו חסיד).

כידוע היידוע המיותר שהוא חוק בארמית המזרחית (בבלי, סורית, מנדעית) פועל באונקלוס באופן חלקי. בהיקרות השניה שהיא סמיכות, הצורה בלי האל"ף הסופית היא הכרחית. בהיקרות הראשונה 'סלת' גרודה לגמרי ושם 'סולתא' צפויה ביותר. בהיקרויות 3 + 4 יש תבניות שקרובות לצורת סמיכות וייתכן שזה משפיע על בחירה של צורה קצרה.

יואל

תפילה להצלחת הפצועים, ברכת ברוך דיין האמת על ההרוג[ים], ותפילה לנקמה והשפלת קרן האויב הרצחני: **"עַד אֲנָה אֲשִׁית עֲצוֹת בְּנַפְשִׁי יְגֹן בְּלִבִּי יוֹמָם עַד אֲנָה יְרוּם אִיבֵי עָלִי** (תהלים יג, א) **"א'ה. הפיגוע ביום י באד"ב עט.**

יעקב לויפר: יפה, לא ידעתי שקוראים לזה 'היידוע המיותר'

בכל אופן, כדברי ר"י אליצור, זה חוק בארמית המזרחית, ובאונקלוס יש מזה הרבה. אני לא יודע אם יש כלל האומר מתי כן ומתי לא, או שפשוט מוצאים זאת באופן חלקי.

אוריאל: על 'היידוע המיותר', ושאר כינויים דאית ליה, דובר כאן:

יואל אליצור: נדמה לי שהשם 'יידוע מיותר' הוא המצאה שלי בשיעורי בארמית. באמת אין זה שם מדויק כי ברבים צורות כמו בני חיי ומזוני הן גם למידע וגם ללא מידע ואין הן במקורן צורות מיוחדות. ההגדרה הנכונה יותר (והמסורבלת יותר ...) היא אובדן ההבחנה בין מידע לבלתי מידע. ולמסקנה, הנוסח סולת קיים הן בתאג' חסיד והן בשפרבר, ושם כנראה ראה אותו הרב רפאל בנימין פוזן ז"ל.

ו יג מדפי פרשת השבוע בר-אילן צו עז

פרופ' דוד הנשקה המחלקה לתלמוד, אוניברסיטת בר אילן.

ביום המִשָּׁח אֹתוֹ או מִנְחָה תִּמְיֵד? לפתרונה של חידה

כך למדנו בפרשתנו (וי' ו:יב-טו):

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: זֶה קָרְבֶּן אֶהְיֶה וּבְנֵי אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לָהּ בְּיוֹם הַמִּשָּׁח אֹתוֹ עֲשִׂיתָ הָאֹפֶה סֵלֶת מִנְחָה תִּמְיֵד מִחֲצִיתָהּ בַּבֶּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בָּעֶרֶב: עַל־מִנְחָת בִּשְׁמֵן תַּעֲשֶׂה מִרְבֶּכֶת תִּבְיָאָה תִּפְיֵל מִנְחָת פִּתִּים תִּקְרִיב רִיח־נִיחָח לָהּ: וְהִפְלִיחַ הַמִּשְׁיִיחַ תַּחֲתָיו מִבְּנֵי יִעֲשֶׂה אֹתָהּ חֶק־עוֹלָם לָהּ כָּלֵל תִּקְטָר:

הקושי בולט לעין: האם מנחה זו מוקרבת חד פעמית, ביום המִשָּׁח אֹתוֹ כנאמר תחילה, או שמא היא קרבה תְּמִיד, יום יום, כאמור בהמשך אותו פסוק? חז"ל קיימו את שתי האפשרויות זו בצד זו: מן הכתוב בְּיוֹם הַמִּשָּׁח אֹתוֹ נלמדה מנחת החינוך, שכל כהן – בין הדיוט ובין כהן גדול – מקריב ביום תחילת עבודתו:¹⁷ ומן האמור תְּמִיד נלמדה מנחת החביתים, שרק כהן גדול מקריב, אך בכל יום ויום.¹⁸ וכבר כתב הרשב"ם בפירושו על אתר שכך הוא על-פי דרך המדרש, הממצה את כל קמטי הלשון שבכתובים:¹⁹ אבל על דרך הפשט אין כאן אלא מנחה אחת.²⁰ והואיל ומפורש שזוהי מנחה של "וְהִפְלִיחַ הַמִּשְׁיִיחַ תַּחֲתָיו מִבְּנֵי", נמצא שבמנחתו של כהן גדול עסקינו, המקריב אותה "תמיד", יום יום, ולא במנחת החינוך של כל כהן וראו גם ראב"ע ושד"ל על אתר.

ברם, כנגד פירוש זה עומדים שני קשיים של ממש: (א) קרבן זה מקריבים "אחרון ובניו" – ולא מצינו בשום מקום ביטוי זה כמכאן לבניו היורשים אותו אחריו ככהנים גדולים, אלא דווקא לבניו המשמשים כהנים הדיוטות בצד אביהם הכהן

¹⁷ תורת כהנים, צו, ראש פרשתא ג, ומקבילות: רמב"ם, הל' כלי המקדש והעובדים בו ה, טז.

¹⁸ תורת כהנים שם הל' ד, ומקבילות: רמב"ם, הל' תמידין ומוספין ג, יח. וראו עוד רמב"ם, הל' מעשה הקרבנות יב, ד.

¹⁹ אין כוונת הרשב"ם לטעון שמנחת החינוך אינה דין תורה; כוונתו היא מעין דבריו בראש פרשת משפטים: "מייתור המקראות נשמעין ההגדות וההלכות... ואני לפרש פשוטן של מקראות באתי... ואעפ"כ ההלכות עיקר". ברם, יש אמנם מי שהציע כי מנחת חינוך אינה אלא מדרבנן. ראו רצ"ה רפפורט, עזרת כהנים על תורת כהנים שם, זיטאמיר תרכ"ו, 'תוספות העזרה', כט ע"ב, על-פי "לישנא אחרינא לא מפי המורה" שהובא ברע"י למנחות נא ע"ב, ד"ה כהנים, עיינו שם. השוו רד"צ הופמן בפירושו לויקרא על אתר, הסבור שמנחת חינוך יסודה בהלכה למשה מסיני.

²⁰ רנ"ה ויזל [א"ה. נתלבטתי אם בכלל להכניס את דברי ויזל הידוע כמ"כ ע"פ שהרב מלבי"ם שהיה קרוב מאתנו לתקופתו מזכירו רבות בשמן] בהביאור, וכן המלבי"ם הפכו את הקרבן האחד לשניים על ידי הוספת וי"ו שאינה בכתוב: זה קרבן וגו' ומנחה תמיד וגו'; וכבר כתב המלבי"ם עצמו שם: "רודפי הפשט לא נחה דעתם לחלק הכתוב לגזרים". בעל "הכתב והקבלה" הציע שאמנם נושא פרשתנו אינו אלא מנחת החביתים, ואעפ"כ גם מנחת החינוך מזכרת כאן; זאת לפי שכך יש לקרוא את הפסוק: קרבן זה, שמקריבים אחרון ובניו הכהנים ההדיוטות ביום חינוכם, הוא הוא הקרבן שמקריב כהן גדול "תמיד", יום יום (השוו י"ע רג"ו וזקני רש"ד הירש, בביאוריהם על אתר). ברם, לפי הצעה זו מנחת החינוך מובאת כאן כידועה – ובאמת מעולם לא שמענו עליה בלתי כאן. וראו רמ"מ כשר, תורה שלמה, כד – תרגומי התורה, ירושלים תשל"ד, עמ' קעא: "לפי פירוש חז"ל בתו"כ, פסוק זה הוא אחד מהפסוקים הקשים בתורה!"

הגדול²¹ ב) קרבן זה מוקרב ביום המשיח אתו, אך אם מדובר במנחת החביתים היומיומית, עלינו לפרש ביי"ת זו במשמע מ"ם: מיום המשה אותו ואילך, וחילופי ב-מ שנאלה אכן מתועדים במקרא. ראו ראבי"צ, חזקוני ורד"צ הופמן שם. אך אם כן, מה בא הכתוב ללמדנו – וכי עלה על דעתנו שהכהן הגדול יקריב את מנחתו בטרם נתמנה כהן גדול? א"ה. קושיא זו כמדומה אינה קשה כל כך, אם נפרשו על הכהן הגדול. ביום המשיחה נקבע שזה קרבן כל כוהן גדול (גם מרובה בגדים) לעולם.

לפנינו אפוא חידה: הכתובים נראים כסותרים עצמם מיניה וביה בשאלת טיבו של הקרבן האחד שאותו הם מתארים! וכבר נתלבטו פרשנים הרבה בדבר, ודומה שעדיין לא נמצא פתרון של חידתנו. ראו כל שצוין לעיל.

נראים הדברים שכיוון הפתרון מצוי במבט כולל על פרשתנו. כידוע, פרקים ו-ז בפרשתנו חוזרים לעסוק באותם המישה מיני קרבן שכבר נדונו בפרקים א-ה שבפרשת "ויקרא", ויתר על כן: בראשית הספר נאמר שהדברים נאמרו "מֵאַהֲל מוֹעֵד" (א-א), ואילו בסיום פרק ז נאמר שהדברים נצטוו "בְּהַר סִינִי" (לח). ואף זו: בחתימת פרק ז נזכרו לא רק חמשת מיני הקרבן שנדונו עד כה, אלא אף ה"מלואים", שכלל לא נזכרו עד הנה. קשיים חמורים אלה כבר נפתרו באופן מבריק בידי רד"צ הופמן בפירושו לתחילת ויקרא: מהדורה עברית, עמ' כ-כא. פרקים ו-ז נאמרו במקורם קודם לפרקים א-ה, כי האחרונים נאמרו "מֵאַהֲל מוֹעֵד" כאמור בפתיחתם, ואילו הראשונים – קודם הקמת המשכן, "בהר סיני", כמפורש בחתימתם. פרקים ו-ז אינם אפוא אלא המשך של פרק כט בספר שמות, שאכן נאמר בהר סיני: בפרק זה נדונו תחילה קרבנות המילואים של אהרן ובניו עם קידושם לעבודת המשכן (א-לה), לאחר מכן – משיחת המזבח וקידושו בימי המילואים (לו-לז), ולבסוף – עולת התמיד, שהדיון בה מסתיים בחתימה חגיגית (לח-מו). מעתה, "תורת העלה" שבויקרא (ו:ב-ו) היא העלמה לעולות המילואים והתמיד שבשמות כ"ט: "תורת המנחה" שבויקרא (שם:ז-יא) באה בעקבות מנחת עולת התמיד שבשמות (שם:מ-מא): "תורת החטאת" שבויקרא (שם:יח-כג) – בעקבות חטאת המילואים שבשמות: "תורת האשם" (וי' ז:א-ז) באה בעקבות החטאת, שהרי זו וזה הם "קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים" (וי'ח: ז:א), ו"כְּחַטָּאת כְּאֵשׁ תֹּרֶחַ אֶחָת לָהֶם" (ז:ז); ואילו "תורת זִבַּח הַשְּׁלָמִים" המסיימת (ז:יא ואילך) באה הן בעקבות איל המילואים שבשמות, שהוא איל שלמים (וראו שם' כט:כח): "כִּי תִרְוַחָהּ הוּא וְתִרְוַחַהּ יִהְיֶה מֵאֵת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמִים" (והן בעקבות אזכור השלמים ב"תורת העלה" (וי' ו:ה)).²² סימונו של פרק ז ("זאת התורה לעלה וגו' ולמלואים"), המזכיר את המילואים שכלל לא נזכרו ב"ויקרא" עד כה²³, משמש אפוא חתימה לא רק לפרקים ו-ז בויקרא, אלא אף לפרק כ"ט בשמות, שאכן מוקדש בעיקרו למילואים.

והנה, המעיין בפרקים ו-ז בויקרא מוצא כי בראש "תורת העלה" נאמרה הכותרת "וַיְדַבֵּר ד' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר" (ו:א), אך כותרת זו אינה חוזרת בתחילת "תורת המנחה" שאחריה – הכותרת הראשונה משמשת גם עבור פרשת המנחה. אבל קודם המעבר למנחה המעסיקה אותנו כאן חוזרת הכותרת ("וידבר ה' אל משה לאמר", יב), וכן בראש "תורת החטאת" שאחריה (יז). ל"תורת האשם" הבאה בהמשך אין כותרת, והוא הדין ל"תורת זִבַּח הַשְּׁלָמִים". לאחר מכן באים איסורי חלב ודם, ולהם שוב

²¹ וכבר עמדו על כך המלבי"ם ורש"י הירש שם.

²² השוו רד"צ הופמן, עמ' כא-כג. פרקים אלה סודרו בתורה בויקרא ולא בשמות בשל נושאייהם השונים של חומשים אלה: שמות עוסק דווקא בהקמת המשכן, ויקרא – אף בתורת הקרבנות. ואכמ"ל.

²³ א"ה. ואכן רש"י מפרש שם ולמלואים – ליום חינוך הכהונה (לכא וי' ת, כג).

אי אפשר להתעלם שנאמרו בפרשה זו כמה הלכות לדורות שלא נאמרו בפרשת ויקרא. הכותב אומר שהם צוינו בפתיחה וידבר ה' השאלה אם בכלל מקומם כאן.

נקודה נוספת שהכותב הזכיר, פסוקי הסיום ז לח/ט ואת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלוואים ולזבח השלמים: אשר צוה ה' את משה בהר סיני ביום צאתו את בני ישראל להקריב את קרבניהם לה' במדבר סיני: סיום זה נאמר 'בהר סיני' כמצוין כאן או 'מאחל מועד' כמצוין בראשית הספר? כמדומה המפרשים בתחילת ויקרא עומדים על זה.

ו כא' 25 ואם בכלי נחשת בשלה ומרק ושטף במים. טיפת דיו של רש"י הרב יצחק 'ישעי' וייס נר"י גאב"ד נוה אחיעזר

וברש"י: ומרק, לשון תמרוקי הנשים (אסתר ב יב). לויסקורימיני"ט [סילוק השכבה הקודמת [שעל העור], - ש"ב בעל מעייני אגם ז"ל] כלעז.

הביאור בקצרה

ומרק, אינו שפשוף וגירוד הכלי לנקיון והבהקה, כדעת רבי מנחם, אלא העברה וסילוק הזוהמה מהכלי [ע"י רותחין, כמו שאמרו חז"ל], כשם שתמרוקי הנשים, שהם שמנים וסמים, מטהרים ומעדנים הבשר ומעבירים את השכבה הקודמת [של חלודה וזוהמה] מהעור.

רבי מנחם חילק בין מירוק, למרק ותמרוק

כתב רבי מנחם במחברת 'מרק': מתחלק לב' מחלקות: האחד, מרקו הרמחים (ירמיהו מו, ד), נחשת מרקו (דברי הימים ב, ד, טז), ומרק ושטף (כאן). עניין גרידת הכלי ומבהיקו. השני, ונתון תמרוקיהן (אסתר ב, ג), ובתמרוקי הנשים (שם, שם, יב), חברות פצע תמריק [קרי: תמרוק] ברע (משלי כ, ל), ואת המרק שפוף (שופטים ו, כ), ומרק פגלים (ישעיהו סה, ד). – לדעתו ומרק ודומיו, ביאורו גירוד הכלי והבהקתו, ואם כן אינו מעניין תמרוקי הנשים, שלא קשור לגירוד, וחיברם עם ומרק פגלים. – ולא ביאר עניינו. [ויבאר להלן בשם הרד"ק].

רבי דונש ור"י קמחי חילקו מירוק, מרק, תמרוק

והשיג עליו רבי דונש (עמ' 76): תמרוקיהן, ובחלק אחד הבאת ונתון תמרוקיהן עם ואת המרק שפוף, והם שני חלקים. פתרון ואת המרק שפוף, כמשמעו. ותמרוקי הנשים הם הסמים הממריקות בהם הנשים גופותיהן ופניהם אדומים, לא מן הפעלים ומרק ושטף במים, ומרקו הרמחים, והשכילה ואל תדמה מרקים נאלחים, לתמרוקים נקיים מנקים מרקחים. – נראה שאינו חולק על רבי מנחם בביאור ומרק, אלא שלדעתו תמרוקי הנשים אינו אחד עם ומרק פגלים, שהוא מי התבשיל. כי תמרוקי הנשים הוא מלשון ונחפכו כל פנים לירקון (ירמיה ל, ו). שהם סמים שמשנים גוון עור הנשים לתוספת יופי, כמו שמבאר האבן עזרא את ואברותיה בירקון חרוץ (תהלים סח, יד), ש'הוא עין הזהב כמו ונחפכו כל פנים לירקון, והטעם מהרה תתנער מן השחרות ויראה הלבון'. – גם רבי יוסף קמחי בספר הגלוי (עמ' 120) [בהשגותיו על רבי מנחם, כשלא השיגו עליו, – כנראה שבספר שלפניו דולגה השגת דונש זו] משיג כמוהו: מרק, חבר עם ונתון תמרוקיהן, ואת המרק שפוף. ומה ענין מרק תבשיל אצל תמרוקי הנשים. ותמרוקים הם משיחת בשמים ושמנים, ומרק כאשר יבשלו הבשר ומשמנים. וזה עם זה אינם נכונים.

רבינו תם חילק בין תמרוק ומירוק ובין מרק

ומעין זה העלה רבינו תם בהכרעותיו (שם) שחרז: ותמרוק הנשים כמירוק הנחושים, בלחים ויבשים, ושמן המורים. וביאר: בתמרוקיהן, ותמרוק לא נראה דברי מנחם בן סרוק, אך פתרונו כנחשת מרקו (דברי הימים ב, ד, טז). – גם לדעתו אין מקום לחבר את תמרוקי הנשים לומרק פגלים כרבי מנחם, אלא לומרק, ונראה מדבריו, שרבי מנחם נמנע לצרפם יחד, כיון שעניין הגירוד לנקיון והבהקה אינו שייך אלא בדבר יבש, ולא בדבר לח כמו שמן המור

²⁵ א"ה. כיון שהרב הכותב נר"י מטפל כאן גם במקראות ממגילת אסתר יעלה קובץ זה גם למגילה.

ושאר תמרוקים. ולדעת רבינו תם, אין **מִרְק** הגירוד לנקיון, אלא תוצאתו שהיא ההבהקה והבהירות, כעין מה שפירש רבי דונש, והוא שייך בין בתמרוק לח ובין בכלי נחשת. – ונראה שזו כוונת רש"י כאן, כמו שיוכח לקמן. אלא שרבינו תם על אף שמכריע ומפרש כרש"י זקנו, אינו מזכירו, כדרכו ברוב הכרעותיו.

גם רבי יונה ג'נאח חילק בין **תְּמָרוֹק** ומירוק ובין **מִרְק**

קדם לרבינו תם בביאור העניין השווה שבמירוק ותמרוק, רבי יונה בן ג'נאח בשרשיו, שמביא את כל הפסוקים שהביא רבי מנחם, כפי סידורו, ומבארם: 'מורק', **מִרְקוֹ הַרְמָחִים** **נְחֹשֶׁת מְרוֹק**, ו**מִרְק וְשֹׁטף**. ענינו העברת החלודה והמריטה. ו**נְתָן תְּמָרוֹקֵיהֶן** (אסתר ב, ג), ו**בְּתִמְרוֹקֵי הַנָּשִׁים** (שם, שם, יב), **יְמֵי מְרוֹקֵיהֶן** (שם), הוא המירוק שמעלה הזוהמה והחלודה מעל הבשר, ומנקה את עור הגוף, שעושין אותם לנשים לנקות את עור בשרם ולרככו. וכמוהו, **חֲבֵרוֹת פָּצַע תְּמָרִיק [קרי: תְּמָרוֹק] בָּרַע** (משלי כ, ל), הוא מדמה הדברים הרכים בהעביר השנאה והאיבה מהנפש לתמרוקים המעבירים את הזוהמה מהגוף. אך אם יהיה מצפוננו של בעל הדברים האלה [מן הרע] הפך מה שהוא מראה בלשונו מן הטוב, אז יאמר כי חלק הדברים עם המצפון הרע הוא שוה עם חבורת פצע, כלומר כי מעשיהם כמעשה החבורות, רצה לומר כי הם מכאיבים ואינם מניחים ולא מעבירים את האיבה והשנאה, אבל הם מוסיפים בה. ו**אֵת הַמִּרְק שְׁפוֹף** (שופטים ו, כ), ו**מִרְק פְּגָלִים** (ישעיהו סה, ד), ידוע והוא המים שנתבשל בהם הבשר. – לכאורה גם הוא מחבר את תמרוק עם מירוק, ומרק אינו מחובר להם.

לרד"ק ומלבי"ם מירוק, תמרוק ומרק אחד הם

אולם הרד"ק בשרש 'מרק' שכדרכו בנוי על שרשי הר"י בן ג'נאח, מבאר ופירוש **מִרְק וְשֹׁטף**, שימרקוהו וישטפוהו היטב, ובדברי רבותינו (זבחים צז, א) מריקה בחמין ושטיפה בצונן. ומזה נקרא לקישוט הנשים תמרוק, לפי שהוא ממרק זוהמת הבשר ומנקוהו..., וכן נקרא למים שנתבשל בהם הבשר מרק, לפי שיש בו מריקת הבשר. – וכן פירש הרד"ק בישיעה: **וּמִרְק פְּגָלִים**, כמו **וְאֵת תְּמָרִיק שְׁפוֹף**, כי הוא מירוק הבשר, וכליהם נראים באותו השומן הדבק בהם, ויכיר אדם כי בשר חזיר ושקצים בשלו בהם, אם ירצו לכפור בהם ולומר שלא אכלום. – לדעתו כל הצורות משורש אחד של מירוק ושטיפה.

גם המלבי"ם במשלי (כ, ל) פירש **חֲבֵרוֹת פָּצַע תְּמָרוֹק בָּרַע**, מלשון תמרוקי הנשים, שהוא לדעתי רטיבת הגוף ע"י סיכות שמנים, ומשתתף עם מורק ושוטף במים, שפי' הסרת המרק והשומן הנבלע בו, ובא על הממרק א"ע מוציא הליחות השרשי ודשן הגוף.

רש"י מצרף תמרוק למירוק שאינם מענין מרק

ועתה נתבונן כיצד מבאר רש"י את הפסוקים שהביא רבי מנחם: **מִרְקוֹ הַרְמָחִים**, כמו **מִרְק וְשֹׁטף**, פורביר [צחצוח נשק, כהכנה למלחמה, - ש"ב בעל מעייני אגם] בלעז'. – **נְחֹשֶׁת מְרוֹק**, דוגמת **מִרְקוֹ הַרְמָחִים**, ו**מורק ושוטף במים**, ובמלכים (א, ז, מה) כתיב [נחשת] **ממורט**, [ענין על זה בתשובת דונש (75) והכרעות ר"ת (שם) ואכמ"ל], כמו **כִּי יִמְרֹט רֹאשׁוֹ** (ויקרא יג, מ) ותרגומו נחשת טב'. – **תְּמָרוֹקֵיהֶן**, הן דברים המצחצחין כמו **ומורק ושוטף**, שמן ערב ומיני סמנים ובשמים המטהרין ומעדינן את הבשר'. – כל הפסוקים האלו מתבארים בעניין אחד, ציחצוח. ואינו מחלק בין מירוק לתמרוק כרבי מנחם ורבי דונש. ואילו על **מִרְק פְּגָלִים**, פירש רש"י בצורה נפרדת כרבי דונש: 'רוטב נתעב, כמו **וְאֵת תְּמָרִיק שְׁפוֹף**', ולא כרבי מנחם שחיברו לתמרוקי הנשים.

ביאור דברי רש"י כאן

כעת מובן היטב בס"ד מדוע מצא רש"י לנחוץ להדגיש בפרשתנו **שומִרְק**, הוא לשון תמרוקי הנשים, שבא ללמדנו ששניהם משורש אחד, וכיון שכך על כרחך אי אפשר לפרש **מִרְק** מלשון גירוד והבהקה, כפי שמפרש רבי מנחם, שהרי אי אפשר לפרש כן את תמרוקי הנשים, ועל כרחך יתפרשו רק מלשון ציחצוח והסרת זוהמה, באמצעות רותחין. כמו כן מובן גם מדוע לא הוצרך רש"י להביא את שאר המקבילות שהביא רבי מנחם, ומדוע דילג רש"י על **וְנָתַן תְּמָרוֹקֵיהֶן**, שהיא הפעם הראשונה שמופיעה צורה זו, והביא את הצירוף

המאוחר **תְּמָר וְיָקִי הַנָּשִׁים**, כיון שרק הקישור לנשים מלמדנו שאינו מלשון גירוד, ודו"ק. ע"כ טיפת דיו של רש"י

א"ה. כיון שהמלה 'מרק' באה לידן ננסה לעמוד עליה. הניקוד הצפוי למלה זו הוא מֶרֶק, כי הרי"ש בהברה סגורה מוטעמת. אולי היה מקום לפרש וְהֶמֶרֶק – הרוטב שנמרק. כאן אינו בנפעל, ומתפרש מה שהבישול מרק מהבשר. לא ראיתי פירוש זה במפרשים. שופטים ו יט רד"ק. המים שנתבשל בהן הבשר נקראו 'מרק', לפי שבהם מרוק הבשר והיוצא ממנו. ונמצא **חמרק** חציו קמץ וחציו פתח במקצת הספרים המדויקים, והוא שלא כמשפט השמות מזה המשקל; וראיתי במחברת בן אשר (המקור אינו ברור), שזכר אותו בכלל הקמוצים. כנראה עלינו לקבל את החריג כמו שהוא.

פֶּן לַחֲכָם וְיַחֲכֶם-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בגושיאים לשוניים

כתובת: franklashon@gmail.com

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ☺